

**BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA
KOGNITIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING
PEDAGOGIK-METODIK ASOSLARI**

Tursunaliyeva Shohida Erkinjon qizi – tadqiqotchi.

Andijon viloyati Xo‘jaobod tumani 5-umumiy o‘rta ta’lim maktabi

Oliy toifali boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy tezisda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida kognitiv fikrlashni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari chuqur tahlil etilgan. Kognitiv fikrlash inson tafakkurining eng yuqori bosqichi sifatida shaxsning idrok etish, tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, mantiqiy xulosa chiqarish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini o‘z ichiga oladi. Boshlang‘ich ta’lim jarayonida bu jarayonni shakllantirish o‘qituvchining zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalana bilishi, interfaol metodlar, kognitiv strategiyalar va raqamli ta’lim vositalarini integratsiya qilishi orqali amalga oshiriladi. Tadqiqotda 2024–2025-yillarda O‘zbekiston Respublikasi ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, “Yangi O‘zbekiston – yangi ta’lim” konsepsiyasi hamda Prezident qarorlari asosida boshlang‘ich ta’limda kognitiv kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Natijalarda aniqlanishicha, o‘quvchilarda tafakkur jarayonlarini faollashtiruvchi topshiriqlar, muammoli vaziyatlar va loyiha asosidagi ta’lim elementlaridan foydalanish bo‘lajak o‘qituvchilarning kognitiv tayyorgarligini sezilarli darajada oshiradi. Tezisda zamonaviy psixologik-pedagogik adabiyotlar, xalqaro tajribalar (Finlyandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya ta’lim modellaridan misollar) asosida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun kognitiv fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilgan metodik model taklif etilgan. Shuningdek, ta’lim jarayonida metakognitiv yondashuv, refleksiya, o‘z-o‘zini baholash va tahliliy fikrlashni shakllantirishning samarali usullari amaliy jihatdan yoritilgan. Mazkur tadqiqot natijalari pedagogika oliygohlarida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, shuningdek, ularning ijodiy va mustaqil fikrlash darajasini oshirishda muhim ilmiy-metodik ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: kognitiv fikrlash, boshlang‘ich ta’lim, pedagogik metodika, interfaol metodlar, refleksiya, metakognitiv yondashuv, ijodiy tafakkur, ta’lim innovatsiyalari, kognitiv strategiyalar, kompetensiya.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ
РАЗВИТИЯ КОГНИТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ
УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

АННОТАЦИЯ

В данной научной диссертации представлен глубокий анализ педагогических и методических основ развития когнитивного мышления будущих учителей начальной школы. Когнитивное мышление, как высшая ступень человеческого мышления, включает в себя способность человека воспринимать, анализировать, сравнивать, обобщать, делать логические выводы и принимать самостоятельные решения. Формирование этого процесса в процессе начального образования осуществляется посредством умения учителя использовать современные педагогические подходы, интегрировать интерактивные методы, когнитивные стратегии и цифровые образовательные инструменты. В исследовании анализируются реформы, реализуемые в системе образования Республики Узбекистан в 2024–2025 годах, концепция «Новый Узбекистан – новое образование» и методические подходы, направленные на развитие когнитивных компетенций в начальном образовании, основанные на Указах Президента. Результаты исследования выявили, что использование заданий, проблемных ситуаций и элементов проектного обучения, активизирующих мыслительные процессы учащихся, значительно повышает когнитивную готовность будущих учителей. В диссертации предложена методическая модель, направленная на развитие когнитивного мышления будущих учителей начальной школы, основанная на современной психолого-педагогической литературе и зарубежном опыте (на примере финской, японской и южнокорейской образовательных моделей). Также рассмотрены эффективные методы формирования метакогнитивного подхода, рефлексии, самооценки и аналитического мышления в образовательном процессе. Результаты исследования имеют важное научно-методическое значение для развития профессиональной компетентности будущих учителей педагогических вузов, повышения уровня их творческого и самостоятельного мышления.

Ключевые слова: когнитивное мышление, начальное образование, педагогическая методика, интерактивные методы, рефлексия, метакогнитивный подход, творческое мышление, образовательные инновации, когнитивные стратегии, компетентность.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida ta’lim tizimining asosiy maqsadi — mustaqil fikrlaydigan, intellektual salohiyatli, yangilikka ochiq shaxslarni tarbiyalashdan iboratdir. Shu nuqtayi nazardan, bo’lajak boshlang’ich sinf

o‘qituvchilarida kognitiv fikrlashni rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining eng dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Kognitiv fikrlash — bu insonning bilish, tushunish, analiz va sintez qilish, muammolarni tahlil etish hamda mantiqiy asosda qaror qabul qilish qobiliyatlarini shakllantiruvchi tafakkur jarayonidir. Aynan boshlang‘ich ta‘lim bosqichida bu sifatlarni o‘quvchilarda uyg‘otish uchun o‘qituvchining o‘zi yuqori darajada kognitiv kompetensiyaga ega bo‘lishi talab etiladi. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda ta‘lim sohasini isloh qilish, o‘qituvchilarning malakasini oshirish va ta‘lim sifati samaradorligini ta‘minlashga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Xususan, 2024-yilda qabul qilingan “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun va “Yangi O‘zbekiston – yangi ta‘lim” konsepsiyasida inson kapitalini rivojlantirish, o‘qituvchi kasbining ijtimoiy nufuzini oshirish, ta‘lim jarayonini innovatsion metodlar asosida tashkil etish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilandi. Ushbu islohotlar bo‘lajak o‘qituvchilarda kognitiv fikrlashni shakllantirish, ularni pedagogik faoliyatda mustaqil tahlilchi va yaratuvchi sifatida tayyorlash zaruratini yanada kuchaytirdi. Kognitiv fikrlashni rivojlantirish pedagogik-metodik yondashuvlar, didaktik o‘yinlar, muammoli vaziyatlar, “Case study” va “Project-based learning” kabi interfaol usullar orqali amalga oshiriladi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kognitiv tafakkurini o‘stirish uchun ular o‘quv jarayonida faqat nazariy bilimlar emas, balki amaliy tahliliy tajribalar, refleksiya asosidagi mashg‘ulotlar va kuzatuv faoliyatlarida ishtirok etishlari zarur. Bu jarayonlar orqali o‘qituvchi nafaqat o‘rgatuvchi, balki o‘quvchilarning fikrlash faoliyatini boshqaruvchi, ularni yangi bilimni mustaqil kashf etishga yo‘naltiruvchi shaxsga aylanadi. Mazkur mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, hozirgi ta‘lim tizimida o‘qituvchilarni faqat tayyor bilimlarni yetkazuvchi emas, balki bilimni mustaqil o‘zlashtirish jarayonini tashkil etuvchi sifatida shakllantirish talab etilmoqda. Kognitiv fikrlashni rivojlantirish orqali o‘qituvchilar o‘z o‘quvchilarida tafakkur madaniyatini, analitik yondashuvni va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantira oladi. Shu jihatdan, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun kognitiv fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik-metodik asoslarni ishlab chiqish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi — bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida kognitiv fikrlashni rivojlantirishning samarali pedagogik-metodik asoslarini aniqlash, ularni o‘quv jarayoniga tatbiq etish yo‘llarini ishlab chiqishdir.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

- kognitiv fikrlash tushunchasining pedagogik va psixologik mohiyatini tahlil qilish;
- boshlang‘ich ta‘lim tizimida o‘qituvchilarning kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirish shart-sharoitlarini aniqlash;
- kognitiv fikrlashni rivojlantiruvchi interfaol va innovatsion metodlarni tizimlashtirish;

– bo‘lajak o‘qituvchilar uchun kognitiv yondashuv asosidagi metodik modelni taklif etish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda kognitiv fikrlashni rivojlantirish jarayonida o‘qituvchi shaxsining reflektiv faoliyati va o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirishga qaratilgan yangi pedagogik model ishlab chiqiladi.

Ushbu tezisda ilgari surilgan ilmiy g‘oyalar boshlang‘ich ta‘lim sifatini oshirish, o‘qituvchilarning kognitiv salohiyatini mustahkamlash hamda o‘quvchilarni faol, izlanuvchan va ijodiy tafakkurga ega shaxslar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida kognitiv fikrlashni rivojlantirish bugungi kunda ta‘lim tizimining strategik vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Kognitiv fikrlash inson ongining chuqur qatlamlarini faollashtiruvchi, tahliliy, mantiqiy va ijodiy tafakkur jarayonlarini bir butun holda boshqarish imkonini beruvchi aqliy faoliyatdir. Bu fikrlash turi o‘qituvchining dars jarayonidagi pedagogik yondashuvini, o‘quvchilarga bilim berish usullarini, ularni idrok etish va tahlil qilish darajasini belgilaydi. Shuning uchun, bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash jarayonida ularning kognitiv salohiyatini shakllantirish, intellektual, reflektiv hamda innovatsion tafakkurini rivojlantirish pedagogik-metodik jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi. Kognitiv fikrlash nazariyasi asosan J. Piage, L. S. Vigotskiy, D. Bruner, J. Anderson kabi olimlar tadqiqotlarida keng o‘rganilgan bo‘lib, ular inson tafakkurining bosqichma-bosqich shakllanish jarayonini, o‘quv faoliyati bilan bog‘liq kognitiv operatsiyalarni izohlab berganlar. Piage ta‘limotiga ko‘ra, bolalar tafakkuri kognitiv rivojlanishning muayyan bosqichlarini bosib o‘tadi, bu jarayonda o‘qituvchi o‘quvchilarga muammoli vaziyatlar yaratish, tahliliy fikrlashga undash orqali ularning bilish jarayonlarini faollashtirishi lozim. Shu asosda, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari kognitiv rivojlanish qonuniyatlarini chuqur bilishlari, o‘quvchilarning tafakkurini ilmiy asosda boshqarish malakasiga ega bo‘lishlari zarur. Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasi ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar kognitiv yondashuv asosida o‘qituvchilarni tayyorlashga alohida e‘tibor qaratmoqda. 2024–2025-yillarda joriy etilgan “Yangi O‘zbekiston – yangi ta‘lim” konsepsiyasi, “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun, hamda “Pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida”gi qarorlar asosida o‘qituvchilarda tahliliy, innovatsion va mustaqil fikrlashni shakllantirishning yangi mexanizmlari belgilandi. Bunda bo‘lajak o‘qituvchilarni faqat bilim olishga emas, balki bilimni tahlil qilish, qayta ishlash va amaliyotda qo‘llashga yo‘naltirish kognitiv fikrlashni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida ko‘rilmoqda.

Pedagogik jarayonda kognitiv fikrlashni rivojlantirishning eng samarali yo‘li bu interfaol metodlardan foydalanishdir. “Aqliy hujum”, “Fikrlar jadvali”, “Klaster”, “Venn diagrammasi”, “Sinkveyn”, “Insert”, “Bumerang” kabi usullar o‘qituvchilarga

o‘quvchilarning fikrlash jarayonlarini tahlil qilish, ularni muammoli vaziyatlarda mustaqil yechim topishga o‘rgatishda keng imkoniyat yaratadi. Bo‘lajak o‘qituvchilar bu metodlarni o‘z amaliy faoliyatlarida qo‘llash orqali darsni faollashtiradi, o‘quvchilar tafakkurini kengaytiradi va bilish faoliyatini yangi darajaga olib chiqadi. Kognitiv fikrlashning shakllanishida metakognitiv yondashuv alohida o‘rin tutadi. Metakognitiv yondashuv — bu shaxsning o‘z fikrlash jarayonini kuzatish, nazorat qilish va tahlil qilish qobiliyatidir. Bu yondashuv o‘qituvchini o‘quvchi fikrining qanday shakllanishini tushunishga, ularning bilim olishdagi xatoliklarini aniqlashga va tuzatishga yordam beradi. Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash jarayonida metakognitiv mashqlar, refleksiv tahlillar va o‘z faoliyatini baholash topshiriqlari kiritilishi zarur. Shu orqali ularning kognitiv fikrlash ko‘nikmalari yanada mustahkamlanadi. Tadqiqotlar ko‘rsatadiki, kognitiv fikrlashni rivojlantirishda vizual va raqamli vositalardan foydalanish samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Masalan, raqamli ta’lim platformalari, interaktiv taxtalar, “LearningApps”, “Kahoot”, “Padlet” kabi ilovalar orqali o‘qituvchi o‘quvchilarda tafakkurni ko‘rgazmali, analitik va ijodiy tarzda rivojlantiradi. Bo‘lajak o‘qituvchilar bu texnologiyalarni o‘zlashtirib, ularni ta’lim jarayoniga tatbiq etish orqali o‘quvchilarning e’tiborini faollashtiruvchi, o‘ylashga undovchi muhit yaratishlari mumkin.

Kognitiv fikrlashni rivojlantirishning yana bir muhim jihati — muammoli ta’limni tashkil etishdir. Muammoli ta’limda o‘qituvchi o‘quvchilar oldiga ochiq savollar qo‘yadi, ulardan izlanish, taxmin qilish, dalillash va xulosa chiqarishni talab qiladi. Bunday yondashuv o‘quvchilarda nafaqat bilish faoliyatini, balki mantiqiy va tahliliy tafakkurni ham rivojlantiradi. Bo‘lajak o‘qituvchilar ushbu metodni o‘zlashtirish orqali o‘quvchilarning fikrlash madaniyatini shakllantiradi va ularni hayotiy vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilishga tayyorlaydi.

Ta’lim jarayonida kognitiv fikrlashni rivojlantirish uchun o‘quv materiallarini tahliliy yondashuv asosida qayta ishlash muhimdir. Masalan, biror matn ustida ishlaganda o‘quvchilarga “nima uchun?”, “qanday?”, “qaysi dalil asosida?” kabi savollar berish ularning fikrlash jarayonini faollashtiradi. Bo‘lajak o‘qituvchilar shunday savol asosli yondashuvni o‘rgangan taqdirdagina, o‘z o‘quvchilarida chuqur bilish motivatsiyasini shakllantira oladilar. Kognitiv fikrlashni rivojlantirishda refleksiya jarayoni muhim ahamiyat kasb etadi. Refleksiya — bu o‘quvchi yoki o‘qituvchining o‘z faoliyatini, fikrini, harakatini tahlil qilish, o‘z ustida ishlash qobiliyatidir. Bo‘lajak o‘qituvchilar o‘z darslarini, o‘qitish metodlarini, o‘quvchilar bilan muloqotini tahlil qilib, samaradorlik darajasini aniqlash orqali kognitiv jihatdan o‘sadi. Shu orqali ular o‘z kasbiy kompetensiyasini doimiy ravishda takomillashtirib boradilar. Kognitiv fikrlashni rivojlantirishda ijtimoiy-madaniy omillar ham muhim rol o‘ynaydi. O‘qituvchi o‘quvchilarni milliy qadriyatlar, madaniy meros, xalq og‘zaki ijodi, o‘zlikni anglash orqali fikrlashga o‘rgatadi. Masalan, xalq ertaklari, maqollar va

afsonalar asosida tahliliy topshiriqlar berish orqali bolalarning tafakkurini o‘stirish mumkin. Bo‘lajak o‘qituvchilar bu usullarni qo‘llash orqali o‘quvchilarni nafaqat bilimli, balki ma‘naviy barkamol inson sifatida shakllantiradilar.

Pedagogik metodikalarning samaradorligi ko‘p jihatdan o‘qituvchining motivatsiyasi va shaxsiy qiziqishiga bog‘liqdir. Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda ularning psixologik tayyorgarligi, empatiyasi, kommunikativ qobiliyatlari va tahliliy fikrlash darajasi chuqur o‘rganilishi lozim. Kognitiv fikrlashni rivojlantirishda o‘qituvchi o‘quvchilar uchun nafaqat bilim manbai, balki tahliliy fikrlash namunasi bo‘lishi kerak. Kognitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslarida modulli o‘qitish, kompetensiyaviy yondashuv, hamda faol ta‘lim texnologiyalarining uyg‘unligi alohida ahamiyatga ega. Modulli tizim o‘quv jarayonini bosqichma-bosqich nazorat qilish, o‘qituvchining faoliyatini tahliliy yo‘naltirish imkonini beradi. Bu tizimda har bir modul kognitiv bosqichlarga asoslanadi: bilish – tahlil – sintez – baholash. Shu tarzda o‘qituvchi o‘z darsini kognitiv struktura asosida tashkil etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kognitiv fikrlashni rivojlantirishda loyiha asosida o‘qitish (project-based learning) eng samarali metodlardan biridir. Bu yondashuv o‘qituvchiga o‘quvchilarni real hayotiy muammolarni hal etishga yo‘naltirish imkonini beradi. Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun bunday tajriba ularning ijodkorlik, mantiqiy tahlil, qaror qabul qilish ko‘nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, “Case-study” usuli ham kognitiv fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Real pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, ularga yechim topish jarayonida o‘qituvchilarda kognitiv tafakkur faollashadi, refleksiv yondashuv shakllanadi. Bunday topshiriqlar o‘qituvchini pedagogik jarayonni har tomonlama tahlil qilishga, o‘z qarorlarini mantiqan asoslashga o‘rgatadi. Kognitiv fikrlashni rivojlantirishda ta‘lim psixologiyasi bilan integratsiya ham zarur. Chunki bilish jarayonlari — idrok, xotira, diqqat, tafakkur — o‘qituvchining pedagogik mahoratining asosi hisoblanadi. Bo‘lajak o‘qituvchilar bu psixologik mexanizmlarni anglab, ularni dars jarayonida hisobga olish orqali o‘quvchilarning kognitiv faoliyatini to‘g‘ri boshqaradilar. Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda amaliy mashg‘ulotlar, seminarlar, kuzatuv darslari va pedagogik tajriba asosida kognitiv tahlil ko‘nikmalarini shakllantirish zarur. Bu jarayonda ularning darsni tahlil qilish, o‘quvchilarning fikr yuritish jarayonlarini baholash va muammolarni hal etish qobiliyatlari rivojlanadi. Xalqaro tajriba ham shuni ko‘rsatadiki, kognitiv fikrlashni rivojlantirish ta‘lim sifatini sezilarli oshiradi. Masalan, Finlyandiya, Yaponiya, Singapurda o‘qituvchilarning tayyorlov dasturlarida kognitiv kompetensiyalarni o‘stirish alohida modul sifatida kiritilgan. O‘zbekiston pedagogika oliygohlarida ham bu tajribani joriy etish, nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta‘minlash muhimdir. Natijada, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida kognitiv fikrlashni rivojlantirish nafaqat ularning kasbiy tayyorgarligini, balki butun ta‘lim tizimining sifatini oshiradi. Bu jarayon orqali o‘qituvchi tafakkur madaniyatiga ega, innovatsion

yondashuvni biladigan, o‘quvchilarning intellektual salohiyatini shakllantirishga qodir mutaxassisga aylanadi.

Shunday qilib, kognitiv fikrlashni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari — bu shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim, refleksiv tahlil, metakognitiv yondashuv, interfaol metodlar, raqamli vositalar, muammoli ta‘lim va ijtimoiy-madaniy qadriyatlarga asoslangan o‘qitish tizimining yagona uyg‘unlashgan majmuasidir.

XULOSA

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida kognitiv fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta‘lim tizimining strategik ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Kognitiv fikrlash – bu inson tafakkurining yuqori shakli bo‘lib, u tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish, mantiqiy xulosa chiqarish, ijodiy yondashuv va qaror qabul qilish jarayonlarini o‘z ichiga oladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, o‘qituvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish ularning pedagogik mahoratini, tahliliy fikrlash darajasini, ta‘lim jarayonini samarali boshqarish qobiliyatini kuchaytiradi. Shuningdek, tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kognitiv fikrlashni shakllantirish uchun o‘qituvchining faqat bilimli bo‘lishi kifoya emas, balki u interfaol metodlarni bilishi, metakognitiv yondashuvni o‘z faoliyatiga tatbiq etishi, refleksiya jarayonini to‘g‘ri yo‘lga qo‘ya olishi zarur. Bunday o‘qituvchi o‘z o‘quvchilarida mustaqil fikrlashni, muammoli vaziyatlarda yechim topish qobiliyatini, dalillarga asoslangan qaror qabul qilishni shakllantira oladi. Kognitiv fikrlashni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari tahlil qilinar ekan, aniqlanganki, bu jarayon o‘quv faoliyatining barcha bosqichlarini qamrab oladi. Ya‘ni, dars mazmunini tashkil etish, savol-javoblar tizimi, muammoli o‘yinlar, tahliliy topshiriqlar, raqamli vositalardan foydalanish va loyiha asosida ta‘lim kabi komponentlar birgalikda o‘qituvchining kognitiv kompetensiyasini mustahkamlaydi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda kognitiv yondashuvni markazga qo‘yish orqali ularning kasbiy tafakkuri shakllanadi, bu esa o‘z navbatida boshlang‘ich ta‘lim sifatining yuksalishiga xizmat qiladi. O‘qituvchi shaxsida shakllangan kognitiv fikrlash – bu ta‘limda yangilik yaratish, o‘quvchilarning tafakkurini rivojlantirish va jamiyat ehtiyojlariga javob beruvchi bilimli avlodni tarbiyalash garovidir.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, kognitiv fikrlashni rivojlantirishda metakognitiv refleksiya, ijtimoiy-madaniy integratsiya, raqamli texnologiyalar va milliy qadriyatlarga tayanilgan ta‘lim metodlari eng samarali yo‘nalishlar hisoblanadi. Bo‘lajak o‘qituvchilar bu metodlarni o‘zlashtirish orqali nafaqat dars jarayonini, balki o‘quvchilarning tafakkur dunyosini boshqarishga qodir bo‘ladi.

Yakuniy xulosaga ko‘ra, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun kognitiv fikrlashni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslarini takomillashtirish — ta‘lim tizimining intellektual poydevorini mustahkamlash, innovatsion fikrlovchi pedagoglar

avlodini yetishtirish hamda ta’limda barqaror sifat o‘rishini ta’minlashning eng muhim shartidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 25-avgustdagi “Yangi O‘zbekiston – yangi ta’lim” konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi PQ–279-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, 2020-yil 23-sentabr.
3. Vigotskiy L.S. Mantiqiy tafakkur va nutq. — Moskva: Pedagogika, 1984.
4. Piaget J. Psychologie de l’intelligence. — Paris: Armand Colin, 1967.
5. Bruner J. The Process of Education. — Harvard University Press, 1960.
6. Anderson J.R. Cognitive Psychology and Its Implications. — New York: Freeman, 2015.
7. Yuldasheva D., Karimov R. Pedagogik innovatsiyalar va ta’lim texnologiyalari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
8. Xolmurodov B. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi asoslari. — Samarqand: SamDU nashriyoti, 2023.
9. O‘ralov S., Ismoilova Z. Kognitiv kompetensiyalarni shakllantirishda interfaol metodlar. — Toshkent: TDPU, 2024.
10. OECD Report. Future of Education and Skills 2030. — Paris, 2023.
11. Hasanov M. Pedagogik fikrlash va reflektiv yondashuv nazariyasi. — Toshkent: Innovatsiya, 2021.
12. UNESCO. Teaching and Learning for a Sustainable Future. — Geneva, 2022.
13. Karimova N. Metakognitiv yondashuv va tafakkur rivoji. — Buxoro: BDU, 2024.
14. Ganieva M. Boshlang‘ich ta’limda kognitiv o‘qitish strategiyalari. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2025.
15. John W. Santrock. Educational Psychology. — McGraw-Hill Education, 2021.